

Буша З.В.,
студентка 5 курсу,
4 групи, Факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

«СИНДРОМ АТО» ЯК ДЕТЕРМІНАНТ СУЧАСНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: «синдром АТО», злочинність, військовослужбовців

Keywords: syndrome of ATO, crime, servicemen

Анотація: Розглянуто питання «синдрому АТО» як детермінанта сучасної насильницької та сімейно-побутової злочинності на території України, дано характеристику військовому синдрому та його впливу на поведінку колишніх військовослужбовців. Запропоновано напрями запобігання злочинів, які вчиняються учасниками АТО.

Abstract: The question of "syndrome of ATO" is considered as determinant of modern domestic violence and violent crime on the territory of Ukraine, description is given to the military syndrome and its influence on behavior of former servicemen. Directions to prevent crimes are offered, which are committed by the ATO participants.

Нестабільна соціально-політична ситуація, хвилі мобілізації, проведення антитерористичної операції є важкими реаліями сучасної України. Показники рівня злочинності повністю не відтворюють картину, адже неможливо виявити та зареєструвати злочини на невідконтрольних територіях. Проте, можна стверджувати, що вплив таких подій відображається через злочини, вчинені колишніми військовослужбовцями.

Військові дії мають велике значення для пересічних громадян, але ще більше для військовослужбовців. Законні війни діють в умовах військового часу та втрачають свою значущість в умовах миру. Однак людина, яка пройшла війну, певну частину свого життя не зможе вмиг перейти з «миру війни» у «світ мирного життя». Причиною тому — «військовий синдром» [1, с. 235].

В Україні психологи говорять про необхідність боротьби з посттравматичним стресовим розладом, яке ще називають «синдромом АТО», як одного з різновидів військових синдромів. Все частіше в новинах говорять про злочини, вчинені колишніми військовослужбовцями, які тільки-но повернулися з війни. Найбільш поширеними є злочини проти життя та здоров'я, домашнє насильство, злочини у сфері незаконного поводження зі зброєю та ін.

Ознаки та визначення «військового синдрому» отримані на базі дослідження, так званих «в'єтнамського», «афганського», «чеченського» синдромів. У США про «в'єтнамський синдром» говорять у зв'язку з різними нервовими і психічними захворюваннями, жертвами яких стали американські солдати і офіцери, які пройшли війну. За спостереженнями американських учених, більшість солдатів, що повернулися з В'єтнаму, не змогли знайти свого місця в житті. І причини були в основному не матеріального плану, а саме соціально-психологічного: суспільство свідомо чи несвідомо відмежувало від себе «в'єтнамців», які повернулися в нього «іншими», не схожими на всіх оточуючих [2, с. 176].

Психологи відзначають, що військовий синдром військовослужбовця передбачає: розподіл людей, які представляють навколишній світ, на друзів (союзників) та ворогів; більшості хворим притаманне різко негативне ставлення до соціальних інститутів, до уряду. А ще: душевні надломи, зриви, жорстокість, непримиренність, підвищена конфліктність, з одного боку, втома, апатія – з іншого – все це природні реакції організму на наслідки тривалого фізичного і нервового напруження, пережитого в бойовій обстановці [1, 2].

У системі детермінації злочинності Головкін Б. М. зазначає, що схематично умовний причинний ланцюг виникнення та розвитку злочинності виглядає так: негативні явища суспільного буття – деформована суспільна свідомість – злочинні форми діяльності. Так, найближчою ланкою, що безпосередньо спричиняє злочинну діяльність, є суспільна свідомість, причому остання відрізняється антисуспільним змістом та перебуває у криміногенному стані. Також науковець зазначає, що причини злочинності це деформація суспільної свідомості у виді антисоціальних поглядів, звичаїв, традицій, установок, що за певних умов закономірно породжують злочинність як свій наслідок. [3, с. 4]. Проте, що робити, якщо для

військовослужбовця відбулась підміна «світів» і звичаї, погляди, традиції та установки війни перейшли у реальність.

Перенесення умов порядку «буденного дня бійця» в життя без війни неможливе без незручностей. Тому часто поведінка, яка здавалася прийнятною в зоні АТО, є девіантною вдома. Так, Джужа О. і Гаркуша А. говорять, що жорстокість війни, суб'єктивне зменшення цінності людського життя та здоров'я продукує насильницькі злочини. Матеріальні труднощі, пов'язані з бойовими умовами, послаблення охорони матеріальних цінностей, безпеки мирного населення – усе це сприяє вчиненню корисливих злочинів [4, с. 31].

Розважливий спосіб життя молодих хлопців, які ухилиються від служби, осудливі висловлювання про військовослужбовців часто стають приводами, які сприяють вчиненню злочинів. Судова практика показує, що після вживання алкогольних напоїв та розмов про АТО вчиняються злочини проти здоров'я: «ОСОБА_5 обізвав учасників АТО нецензурно і його це роззлило, у зв'язку з чим між ним та ОСОБА_5 виникла словесна лайка. У нього на ремені висів мисльвський ніж і він дістав його і сказав ОСОБА_5 що за такі образи потрібно відрізати язика. Як він попав ножем під ребро пояснити не може, оскільки все це відбулось миттєво» [5].

Все частіше трапляються і випадки домашнього насильства в сім'ях ветеранів та учасників АТО. Повернення додому спочатку є радісною подією, але потім особа закривається навіть від близьких, від яких насправді чекає розради та порозуміння. Бійці знають, що поруч з ним мама, тато, дружина, діти, родичі, але родинні почуття придушуються тривожними переживаннями, які пов'язані з бойовим минулим [2, с. 177]. Криза сімейних відносин може супроводжуватися жорстокістю та зривами. Сьогодні в рамках своєї діяльності громадською організацією Ла-Страда було зафіксовано випадки домашнього насильства у сім'ях, в яких один з членів воював у зоні АТО. За 2016 рік було зафіксовано 145 дзвінків від потерпілих. Жертвами стають дружини, діти, проте найбільш латентним є насильство синів, які тільки-но повернулися з АТО, над батьками [6].

Досвід інших держав, які уже боролися з наслідками військових синдромів має братися нами до уваги. В США, наприклад, вже давно підраховали, що ветерани в'єтнамської війни (тобто люди з хворюю психікою) вносять досить істотний відсоток в загальний рівень злочинності країни. І для держави виявилось дешевше займатися здоров'ям колишніх бійців, ніж підраховувати збитки від їх злочинів. Саме тому міністерство у справах ветеранів США детально зайнялося цією проблемою. В Америці працює близько двохсот клінік, де учасникам в'єтнамської війни надається психотерапевтична допомога [2, с. 177].

Питання запобігання злочинності колишніми учасниками АТО має розвиватися у таких напрямках:

- затвердження Державної програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців,
- створення спеціальних психологічних центрів підтримки, які б надавали допомогу одразу після повернення додому
- матеріально-фінансова підтримка учасників АТО та їх сімей
- державна турбота про ветеранів війни, осіб, які брали участь у бойових діях, та сім'ї загиблих учасників АТО;
- формування сприятливої суспільної думки по відношенню до учасників АТО.

Такі дії сприятимуть швидшій адаптації військовослужбовців у суспільства та сприятиме подоланню ознак посттравматичного синдрому, який сьогодні часто називають «синдром АТО». Кількість злочинів, які вчиняються колишніми військовослужбовцями зростає, причому превалює насильницька злочинність. Тому рішучі дії щодо запровадження програм підтримки сприятиме запобіганню злочинності особами з «синдромом АТО», а також покращенню та збереженню психічного і фізичного здоров'я наших героїв.

Список використаних джерел:

1. Тімченко В. О. «Військовий синдром» як психологічний поведінковий маркер ветеранів антитерористичної операції/ В. О. Тімченко // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2016. – Вип. №19. – С. 232-242.
2. Буряк О. О. Військовий синдром «АТО»: актуальність та шляхи вирішення на державному рівні/ О. О. Буряк, М. І. Гіневський, Г. Л. Катеруша // Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. — 2015. — № 2. — С. 176-181.

3. Головкін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності / Б. М. Головкін. // Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_24.

4. Джужа О. М. Актуальність кримінологічного дослідження екстремальних умов (ситуацій), що сприяють злочинності під час проведення антитерористичної операції /О. М. Джужа, А. В. Гаркуша // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . — 2014. — № 2. — С. 27-36.

5.Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] //. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/56479086>

6. Попередження домашнього насильства. — Режим доступу: www.la-strada.org.ua/ucp_file.php?c=ex73Kl4UHDeaNJEWTFhTuqH51RNAbO

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017